

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด
ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*

POTENTIAL DEVELOPMENT OF SA-ARD COMMUNITY LEADER, WOMEN GROUP
IN TUMBON SA-ARD, NAMPONG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

เครือวัลย์ มาลาศรี

Kruawan Malasri

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น

Rajamangala University of Technology Esan Khonkaen campus

E-mail: Kruawan98@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี เพื่อจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพผู้นำในชุมชน กลุ่มสตรี บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี และประชาชนทั่วไป บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการอุปนัย และสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า มีความต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพด้าน ความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น การจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพให้กับผู้นำชุมชนและกลุ่มสตรี คือ การแปรรูปสมุนไพร การทำสบู่จากรังไหม โดยให้มีการอบรมให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมในการผลิต ทำตราสัญลักษณ์ ฉลาก บรรจุภัณฑ์ การวางแผนการดำเนินงานเชิงธุรกิจและการจัดจำหน่ายของกลุ่ม โดยการผลิตและการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ในเชิงธุรกิจประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการผลิติดังต่อเนื่อง สมาชิกในกลุ่มมีความ พึงพอใจในผลการดำเนินงาน เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางการผลิต การตลาด การเงิน การบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่มได้เอง

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศักยภาพ; ผู้นำชุมชน

Abstract

The research was a participatory action research. The purposes of this research were to study the needs in Potential development and to establish a concrete action plan for Sa-Ard Community's Leader in Tumbon Sa-Ard, Nampong District, Khon Kaen Province. A tools used were questionnaires. In-depth interview, focus group discussion and brainstorming. The data were analyzed by inductive reasoning and descriptive statistics. The research was found that there was a need to develop the potentials to collaborate with other groups, career promotion and establishment of occupational group for Sa-Ard community leader and women leader as well as group managerial assistance. needed assistance was the promotion of herbal processing and making soap from cocoon nets. This also required training course on production as well as laboratory training were undertaken under supervision of researchers and trainers, collaborated with each other on the design of brand, logo, package and planning for business management and sale accordingly. The Members of the group were satisfied with their performance. They learned to conduct production activities, marketing, financial marketing, accounting, and group management by themselves.

Keywords: Potential; Development; Community leader

บทนำ

ชุมชนบ้านสะอาด ตั้งอยู่ที่เทศบาลตำบลสะอาด อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอน้ำพอง ระยะทางห่างจากอำเภอน้ำพอง 20 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 361 คน แยกเป็นประชากรชาย 169 คน ประชากรหญิง 192 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโนนสะอาด, 2563) ในชุมชนประกอบไปด้วยผู้นำกลุ่มหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งเป็นกลุ่มหลักในการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งในการรวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมย่อมมีความเชื่อมโยงผูกพันของงานและความสัมพันธ์ต่อกันในทีมงาน ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน อาทิเช่น การไม่ยอมรับกัน มีการตั้งเงื่อนไขที่ทำให้โอกาสที่จะทำงานร่วมกันเป็นไปได้ยาก การนิ่งดูตายโดยปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนทำงานโดยมีความคิดเพียงว่างานของตนที่รับผิดชอบเสร็จเรียบร้อย การมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือมีทัศนคติที่แตกต่างกันจากวัย อายุ เพศ ทำให้บุคคลมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ความเชื่อที่แตกต่างกันมากทำให้เกิดความขัดแย้งกัน รวมถึงการไม่ยอมรับในความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มีมาแตกต่างกันให้มีปัญหาเกิดขึ้น นอกจากนี้ประเด็นปัญหาในด้านการทำงานร่วมกันแล้ว ยังพบว่า ชุมชนในตำบลสะอาดส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจนประกอบอาชีพ

เกษตรกรกรม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำนา ทำไร่ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป มีกลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งยังขาดโอกาสในการสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพ ความรู้และส่งเสริมอาชีพต่างๆ ชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพตามฤดูกาลและรับจ้างทั่วไป จึงมีปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น บางครอบครัวมีหนี้สินสะสมจากการกู้เงินนอกระบบมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มสตรีในหมู่บ้านทั้งที่เป็นเกษตรกรในกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกสมุนไพรร และกลุ่มอื่นๆ เป็นเกษตรกรและยังว่างงานหรือเป็นแม่บ้านเป็นส่วนใหญ่

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ซึ่งเป็นที่มาของประเด็นการวิจัยว่าจะมีวิธีการใดที่จะพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน อาชีพใดที่สามารถสร้างและพัฒนาได้ในชุมชนโดยใช้ฐานอาชีพเดิมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ให้พัฒนาเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ลดรายจ่าย มีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ยกกระตือรือร้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและสร้างรายได้เพิ่มอีกทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มสตรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาอาชีพให้กับผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัย จากนั้นได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม สำหรับนำข้อมูลมาวิเคราะห์เขียนสรุป และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง 30 คนเป็นสมาชิกในชุมชนของกลุ่มต่างๆ ได้มาด้วยความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นผู้นำกลุ่มที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่บริเวณชุมชนสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน

2. เป็นตัวแทนกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการแปรรูป ที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับอาชีพในแต่ละอาชีพในพื้นที่บริเวณชุมชนตำบลสะอาด อำเภอหนองพอง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน

มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ระยะ ดังนี้ 1) ระยะก่อนปฏิบัติการ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร(Documentary Research) แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยศึกษาจาก บทความ วารสาร สืบค้นข้อมูลจากInternet และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาจัดทำเอกสารสรุปแผนการดำเนินการวิจัย เป็นกรณีวิเคราะห์ศักยภาพและสร้างการมีส่วนร่วม โดยการประสานงานกับผู้นำชุมชนในกลุ่มสตรี ประชุมทำความเข้าใจและสื่อสารเบื้องต้น เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ และอาชีพ โดยการเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนและกลุ่มสตรีในชุมชนบ้านสะอาด โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สันทนา กลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้การจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และการบันทึกเสียงแล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็นตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549) 2) ระยะปฏิบัติการ เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำ กลุ่มสตรี และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มสตรี ที่แสดงความประสงค์เข้าร่วมพัฒนาอาชีพจำนวน 30 คน 3) ระยะประเมินผลการติดตามและประเมินผลโครงการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์และการคืนข้อมูลเพื่อทบทวนผลลัพธ์ โดยจัดทำรายงานผลการวิจัยและรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนวิธีการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีผลการวิจัย ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี มีความต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น เนื่องจาก เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน อาทิ เช่น การไม่ยอมรับกัน มีการตั้งเงื่อนไขที่ทำให้โอกาสที่จะทำงานร่วมกันเป็นไปได้ยาก การนิ่งดูตายโดยปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนทำงานโดยมีความคิดเพียงว่างานของตนที่รับผิดชอบเสร็จเรียบร้อย การมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือมีทัศนคติที่แตกต่างกันการไม่ยอมรับในความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มีมาแตกต่างกันให้มีปัญหาเกิดขึ้น ต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ อาชีพที่ต้องการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ การแปรรูปสมุนไพรเป็นลูกประคบ และการทำสบู่จากรังไหม การออกแบบเสื้อก มีความต้องการให้การอบรมให้ความรู้ การรวมกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งด้านการจัดหาตลาดสนับสนุนผลผลิตของกลุ่ม และการลงทุนเริ่มต้นโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการพัฒนาของกลุ่มอาชีพ คือ การรวมกลุ่มอาชีพยังขาดความเข้มแข็ง ควรสนับสนุนอาชีพที่ทุกคนสามารถทำได้ง่ายและไม่ใช้กำลังมาก อีกทั้งวัสดุอุปกรณ์ควรมีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเป็นการพัฒนาและต่อยอดได้ ควรมีการจัดหางบประมาณสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม รวมถึงสนับสนุนในการหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาอาชีพให้กับผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาอาชีพให้กับผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มได้มีการรวมกันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มจึงได้จัดการประชุมระดมสมองจากผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 คน เป็นการคืนความรู้จากการสำรวจสภาพปัญหาเบื้องต้น และเพื่อให้มีแผนการพัฒนาอาชีพจากการประชุมระดมสมอง ผลจากการประชุมได้มีกลุ่มชื่อว่า กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ตำบลสะอาด มีข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n=30)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	16.67
หญิง	25	83.33
อายุ		
30 ปี และต่ำกว่า	8	26.67
34-45 ปี	5	16.67
46-60 ปี	10	33.33
สูงกว่า 60 ปี ขึ้นไป	7	23.33
สถานภาพสมรส		
โสด	2	6.67
สมรส(อยู่ร่วมกัน)	24	80
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	3	10
หม้าย	1	3.33
การศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 6 และต่ำกว่า	2	6.67
มัธยมศึกษาปีที่ 3	8	26.66
มัธยมศึกษาปีที่ 6 และ ปวช.	15	50
ปวส. และอนุปริญญา	3	10
ปริญญาตรี	2	6.67
การเป็นสมาชิกกลุ่มสตรี		
เป็นสมาชิก	25	83.33
ไม่เป็นสมาชิก	5	16.67
รายได้(บุคคล)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	23	76.66
5,001-10,000 บาท	2	6.67
10,001-15,000 บาท	2	6.67
15,000 บาทขึ้นไป	3	10
อาชีพ		
แม่บ้าน/เกษตรกร	18	60
ข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ	0	0
พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างเอกชน	0	0
ข้าราชการบำนาญ/เกษียณ	0	0
อาชีพอิสระ/ค้าขาย/รับจ้าง	12	40

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยอายุระหว่าง 46-60 ปี มีสถานภาพสมรส (อยู่ร่วมกัน) ระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 และพวช.มากที่สุด ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและแม่บ้าน มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน

จากแผนการพัฒนาของกลุ่มอาชีพนำไปสู่กิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อแปรรูปสมุนไพรเป็นลูกประคบ และการทำสบู่จากรังไหม ณ ที่ทำการเทศบาลตำบล ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นเกษตรกร ผู้นำสตรี กลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมจำนวน 30 คน ในความต้องการพัฒนาอาชีพ คือ การแปรรูปสมุนไพรเป็นลูกประคบ การทำสบู่จากรังไหม ซึ่งมีข้อเสนอแนะคือสามารถดำเนินการได้ง่าย เนื่องจากชุมชนมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มีแหล่งความรู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง และภาคีเครือข่าย ซึ่งยินดีเป็นวิทยากรเข้าร่วมส่งเสริมให้ความรู้ จึงมีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพได้เรียนรู้และปฏิบัติจนสามารถผลิตได้ รวมทั้งมีส่วนในการวางแผนเตรียมการผลิตสินค้า ได้ข้อสรุปการใช้ชื่อตราสินค้า “Sa-Ard to you” โดยร่วมกันเสนอความคิดและออกแบบ จนได้รับความเห็นชอบร่วมกัน ดังแสดงในภาพดังนี้

ภาพที่ 1 เป็นการสนทนากลุ่มของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ภาพที่ 2 ข้อสรุปจากการระดมความคิดเห็นตราสินค้า ชนิดของผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 3 การแปรรูปสุม่นไพรเป็นลูกประคบของสมาชิกและตราสินค้า

การพัฒนาอาชีพโดยการแปรรูปสุม่นไพรเป็นลูกประคบ ได้เป็นลูกประคบ ที่มีตราสินค้า โดยเป็นการนำเอาสุม่นไพรของสมาชิกกลุ่มที่มีมาแปรรูปด้วยการตั้งราคาซื้อเป็นต้นทุนราคาส่งบวกค่าบรรจุภัณฑ์และตั้งราคาจำหน่ายโดยสมาชิกที่มีข้อตกลงในการจัดสรรบทบาทในสมาชิกด้วยกัน ดังแสดงในภาพที่ 5 และภาพที่ 6 ผลจากการจำหน่าย มีการสั่งการผลิตจากศูนย์นิคมสร้างตนเอง จาก รพ.สต.ประจำตำบล และจากทางอำเภอให้นำมาจำหน่ายในวันจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุทุกเดือน ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชนรวมทั้งลูกค้าทั่วไป

กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน และกลุ่มสตรี เพื่อให้มีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่นได้นั้น ใช้กระบวนการสร้างแรงจูงใจโดยการประสานงานหน่วยงานทั้งภายนอกและภายในให้ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีเข้ารับรู้และฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ อาทิเช่น เข้าอบรมพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การอบรมพัฒนาศักยภาพชุมชนเชิงปฏิบัติการเพื่อหาโจทย์พัฒนาชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีได้ เนื่องจากมีกระบวนการเทคนิคการระดมความคิดเห็นและการทำงานแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มที่มีความหลากหลาย และมาจากต่างเครือข่าย ผลผลิตที่ได้ ผู้นำชุมชน และกลุ่มสตรี มีเครือข่ายต่างพื้นที่ทั้งเป็นการส่วนตัวและผ่านระบบในแอปพลิเคชันกลุ่มไลน์ เพื่อเป็นพื้นที่ความรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

ภาพที่ 4 และภาพที่ 5 กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี โดยการให้เข้าร่วมอบรมพัฒนาความรู้จากหน่วยงานต่างๆ

การประเมินผลการติดตามโครงการ ได้ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสังเกตและการคืนข้อมูลเพื่อทบทวนผลลัพธ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุง เปลี่ยนวิธีการพัฒนาชุมชนจากแบบรับฟังจากหน่วยงานมาเป็นแบบเรียนรู้ผ่านผู้นำ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายในการสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นธุรกิจของชุมชน โดยระยะแรกเน้นขายให้กับคนในชุมชน โดยวางจำหน่ายที่เทศบาลตำบล สะอาด โรงพยาบาลประจำตำบล และการบอกต่อของสมาชิก ตลอดจนร้านค้าเครือข่าย ใกล้เคียง ซึ่งวิเคราะห์แล้วเห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นได้ทั้งของฝากสามารถส่งไปจำหน่ายนอกชุมชนและเก็บได้นานได้ สบู่รังไหมเป็นการนำวัตถุดิบจากท้องถิ่นเป็นของใช้จำเป็นที่ทุกบ้านต้องใช้และสามารถพัฒนาใช้ในโอกาสต่างๆ ได้ ดังนั้น ผู้นำชุมชนและกลุ่มสตรี นักวิจัยจึงได้มีมติร่วมกันว่าการจัดตั้งกลุ่มนั้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ ควรมีประธาน รองประธาน และกรรมการ และมีสมาชิกที่มาโดยสมัครใจเข้าร่วมดำเนินงานร่วมวางแผนปฏิบัติงานของกลุ่มต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี ชุมชนบ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น โดยมีส่วนร่วมในการเข้ากลุ่มอบรมที่มีความหลากหลาย และมาจากต่างเครือข่าย มีผลผลิตคือเครือข่ายต่างพื้นที่ทั้งเป็นการส่วนตัวและผ่านระบบในแอปพลิเคชัน กลุ่มไลน์ ที่เป็นพื้นที่ความรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ เดสเลอร์ (Dessler, 1998) กล่าวถึงการเป็นผู้นำบุคคลและองค์การในศตวรรษที่ 21 ในประเด็นคุณลักษณะของผู้นำว่าควรมีลักษณะเฉพาะ 6 คือ 1. ต้องมีแรงขับและปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำงานให้สำเร็จ (Leaders Have Drive) 2. ต้องมีความต้องการที่จะจะนำ (Leaders Want to Lead) 3. ต้องมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม (Leaders Has Honesty and Integrity) 4. ต้องมีการตัดสินใจที่ดี (Leaders Make Good Decision) 5. ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง (A Leader Has Self-Confidence) 6. ต้องรู้เกี่ยวกับวงการด้านธุรกิจ (The Leader Knows the Business) ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพคือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตำบลสะอาด มีการอบรมให้ความรู้ในการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งด้านการจัดหาตลาดสนับสนุนผลผลิตของกลุ่มที่มาจากฐานทรัพยากรที่มีในชุมชน เป็นไปตามวัตถุประสงค์

จากผลการวิจัย กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเกษตรกรที่เป็นแม่บ้าน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างน้อย จึงทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนในกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะได้รับการส่งเสริมอาชีพในระดับมากที่สุด เพื่อยกระดับรายได้ของตนเอง สอดคล้องกับที่บลูเมาเทิน (2555) ได้ให้ความหมายของอาชีพเสริม คืออาชีพหรือช่องทางสำรองอาชีพช่องทางทำรายได้เสริมกับอาชีพหลักอาชีพเสริมมีมากมายหลายอาชีพที่สามารถทำได้มีทั้งง่ายและยากตามแต่ละชนิดของอาชีพเสริมรายได้นั้น ๆ แต่จุดประสงค์จริง ๆ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมรายได้ก็คือ เงิน เพียงตัว

เดี่ยวลำพังอาชีพหลักบางอาชีพอาจเลี้ยงตัวเองและครอบครัวไม่พอกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของผการัตน์ พินิจวัฒน์ (2561) ที่พบว่า กลุ่มชาวบ้านในชุมชนบ้านโพหนอง ไทร ตำบลเมือง อำเภอมือง จังหวัดเลย มีความต้องการในการส่งเสริมอาชีพและต้องการให้หาตลาดรองรับสินค้าเช่นเดียวกันและกล่าวว่าในพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ บางส่วนออกไปรับจ้างทั่วไปนั้น อาชีพดังกล่าวจะเป็นไปตามฤดูกาลเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว จึงประสบปัญหาเกี่ยวกับรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ การที่ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี มีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น หมายถึงความสามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาางานร่วมกับคนอื่นที่ได้อย่างมีความสุขความต้องการพัฒนาอาชีพของชุมชนบ้านสะอาดมีความต้องการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม คือ แปรรูปสมุนไพรเป็นลูกประคบ การทำสบู่จากรังไหม เนื่องจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นได้ทั้งของฝากสามารถส่งไปจำหน่ายนอกชุมชนและเก็บได้นาน สบู่เป็นของใช้จำเป็นที่ทุกบ้านต้องใช้และสามารถพัฒนาใช้ในโอกาสต่างๆ ได้ รังไหมเป็นวัสดุอุปกรณ์หาง่ายในท้องถิ่น ต้นทุนการผลิตไม่มาก ซึ่งเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ อภิชัย พันธเสน และคณะ (2550) ที่กล่าวว่า การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นการบริหารจัดการบนฐานการลดความเสี่ยง สร้างภูมิคุ้มกัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เน้นการทำให้คนมีงานทำและมีรายได้มาเลี้ยงตนเอง และครอบครัว มีขนาดผลิตที่เหมาะสมและการผลิตเพื่อตอบสนองท้องถิ่นเป็นอันดับแรก ทั้งนี้ การดำเนินงานซึ่งได้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่าย รวมส่งเสริมให้ความรู้ในการจัดฝึกอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพได้เรียนรู้และปฏิบัติจนสามารถผลิตได้ รวมทั้งมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการผลิต สอดคล้องกับ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ที่กล่าวว่า สถาบันการศึกษาควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพ โดยการส่งเสริมนั้นควรเป็นอาชีพภายใต้ความต้องการของกลุ่มและตัวผู้รับการส่งเสริมในเรื่ององค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้ทุกคนได้ใช้ศักยภาพที่มีมาสร้างคุณค่า ความมั่นคง และศักดิ์ศรีให้กับตนเอง ระบบการจำหน่ายที่สามารถขายได้เกือบหมดต่อรอบการผลิต ได้วางจำหน่ายในร้านค้าในเทศบาล มีการส่งผลิตจากเครือข่ายสุขภาพและหน่วยงาน จัดทำเป็นของชำร่วยในงาน ได้รับการตอบรับที่ดีจากคนในและนอกชุมชน กลุ่มเน้นการตลาดในเชิงธุรกิจชุมชนหรือแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก สอดคล้องกับ ผการัตน์ พินิจวัฒน์(2561) ที่กล่าวถึงลักษณะของธุรกิจชุมชนนั้น จะมุ่งเน้นให้เกิดความเข้มแข็งกับชุมชน ไม่มุ่งเน้นแต่จะสร้างผลกำไร แต่เน้นการเกิดประโยชน์ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถแข่งขันด้านคุณภาพในการผลิตกับธุรกิจเอกชนได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี มีความรู้ที่สามารถในการดำเนินงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในและนอกชุมชนมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสาร ได้รับการพัฒนาจากการที่ชุมชนทราบในสิ่งที่ตัวเองต้องการพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมในการวินิจฉัยชุมชนที่มาจากพื้นฐานอาชีพ การจัดการและพึ่งตนเองภายใต้ทรัพยากรที่มีโดยใช้ศักยภาพของคนในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ส่งผลทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานความรู้ของชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงตัวบ่งชี้องค์ความรู้

รายการ	องค์ความรู้	ตัวบ่งชี้
ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี	วิเคราะห์ ศักยภาพตนเอง ชุมชน สนทนากลุ่ม ระดมความคิดเห็น	แผนพัฒนาตนเอง แผนกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาเป็นอาชีพ บนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่ม มีกิจกรรม
นักวิจัย และคณะ	ศึกษาสภาพบริบทชุมชน	แนวทางการพัฒนาบน พื้นฐานจากสภาพปัญหาและ ความต้องการจริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ปัจจัยที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จได้คือ กลุ่มจะต้องมีระบบการจัดการบทบาทภายในกลุ่มที่ต้องอาศัยผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี ตลอดจนมีความเสียสละเวลาร่วมกันของสมาชิก รับฟังความคิดเห็นของกลุ่ม มีการดำเนินกิจกรรมภายใต้ข้อตกลงของกลุ่ม

2. ควรพัฒนาสมาชิกโดยการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม การส่งเสริมความรู้ด้านการตลาด เพื่อพัฒนาอาชีพเพิ่มเติม และจะต้องระมัดระวังในการควบคุมคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม เพื่อให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานเหมือนกันทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มนั้น เมื่อใช้ฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นปัจจัยส่งเสริมในการผลิต ควรมีการสำรวจหรือวิเคราะห์หาศักยภาพในการผลิตที่เกี่ยวข้องกัน เช่น โครงการวิจัยการทำอาหารจากข้าว แป้งข้าว โดยการหาประเด็นที่เป็นสินค้าอุปโภคพื้นฐานในชุมชน

2. ควรมีการวิจัยติดตามและประเมินผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง ทั้งในกลุ่มและกลุ่มเป้าหมายอื่นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จรรย์ญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). *กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- บลูเมาเทน.(2555). ความหมายของอาชีพเสริม. สืบค้น 10 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.coffeemade.com>
- ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2561). การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน: กรณีศึกษาบ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(3), 925-935.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2549). *การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)*. สืบค้น 4 มีนาคม 2563, จาก http://www.vijai.org/tool_vijai12/20asp
- องค์การบริหารส่วนตำบลโนนสะอาด. (2563). *ข้อมูลตำบล*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2563, จาก <http://www.Nonsaart.go.th.2563>
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). *การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Dessler, G. (1998). *Personnel/Human Resource Management*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.